

New Age — en svår fångad

Detta är den andra och avslutande delen av Katarina Gunnarssons artikel om New Age. Den första artikeln var införd i Folkvett 1/92.

I min förra artikel i Folkvett(1/92) använde jag olika beteckningar på New Age. Ibland kallade jag den en rörelse, ibland ett fenomen och ibland kort och gott New Age. Det är svårt att välja ut den mest passande definitionen. Som alla andra aspekter av New Age skapar även en organisatorisk definition problem. Det är helt enkelt svårt att sätta ut ramar för New Age. Jag skall ändå presentera några olika försök till en sådan organisatorisk definition, försök som tydligt visar hur svårgripbart New Age är.

I början på åttiotalet när begreppet var nytt sattes mycket vida organisatoriska ramar. I OBS Kulturkvarten sa man så här. "Begreppet för samman företeelser som ekologi, feminism, terapi, personlig utveckling, österländsk filosofi, den nya atomfysikens världsbild, det s k paradigmskiftet, miljö och antikärnkraftsrörelsen, gröna vägen, alternativ läkekonst, biologiska/giftfria odlingsmetoder och allt annat som kan uppfattas som alternativ".¹ Denna vida definition är inte ovanlig. Vissa vill inte ens kalla New Age för en "idé-rörelse". Det är inte något så fast menar man utan mer en samling olikartade organisationer som var för sig utmanar ortodoxt västerländskt tänkande.² Andra kallar New Age en "paraplyorganisation" som täcker allt från kurser i personlig utveckling och global transformation till spirituella kontakter med förfäder.³

Ännu en vid definition som framhölls vid ett religionssociologiskt seminarium

i Åbo, Finland vill göra gällande att "The occult revival" är en subkultur / motkultur. New Age är enligt detta synsätt en utväxt av 60-talets motkultur, som efter 1968 svängde bort från politiken och mot ett individuellt andligt och livsstilsmässigt sökande. Det är som en förlängning av detta man ser New Age.⁴

Inom New Age-rörelsen själv finner man inte heller någon enhetlig definition. Marilyn Ferguson hävdar att New Age-rörelsen består av personer som håller på med en "konspiration", och organisationen av ett "nätverk".⁵ Genomgående i boken kallar hon sedan New Age en rörelse, "a movement", om än i sin födsloprocess. Även i andra New Age-publikationer brukar man begagna sig av uttrycket "rörelse".

I en dokumentation från Religions-sociologiska institutionen definieras New Age som en "idéströmning", och efter en viss tvekan också som beteckningen på en "rörelse", då det är ett "sociologiskt fenomen".⁶ Jag kallar New Age en rörelse, även om jag inser att en sådan definition inte är helt oproblematiske. Rörelsen är som sagt lös i konturen och utan riktiga manifest och ledare. Dessutom verkar inte medsympatisörerna själva alltid vara så medvetna om att de kan sorteras in under ett större idésjok. Detta framkom när tidningen Akrobat besökte New Age-centret Café Pan. Här visste alla vad New Age stod för, vad man skulle veta för att "...platsa i gängen". Det blev en uppräkningsbestående av chackra, kristaller och astrologi. Men det var ingen som själv ville kalla sig "New Agare". Det var det andra som var. Själva är det så att man bara "håller på med sin pryl".⁷ Förmodligen är det ett svar som inte är så ovanligt när man befinner sig mitt uppe i ett historiskt nytt skeende, politiskt, konstnärligt eller intellektuellt. Om det inte finns fasta ledare, manifest och kollektivanslutning är det nog lätt att bara kalla det man gör "sin pryl". Sedan

kan det vara någon som i efterskott kallar det en ideologi eller -ism.

Alla ger inte lika komplexa organisatoriska definitioner som de ovan nämnda. En del av den kristna kritiken hävdar att New Age, utöver de politiska och ekonomiska målen, framförallt är en "religion". Den passar in på en religionsvetenskaplig definition med heliga skrifter, andliga centra, präster och gurus. Institutet "Findhorn" och "Ensalen" kallas då andliga centra. Präster och gurus har heliga böneformler som anspelar på religionens kärna om att "allt är ett".⁸ En annan kristen definition på New Age kommer från det kristna livsåskådningsinstitutet "Nordiska L'Abri". Här menar man att rörelsen är alldeles för oformlig och amöbaliknande för att hålla för en definition som religion.⁹

Inte heller inom New Age-rörelsen accepterar man den religiösa organisatoriska definitionen. "Ibland så kallas New Age felaktigt för en religion. Det finns religiösa inslag i rörelsen, i synnerhet från österländska religioner, så som idéer om reinkarnation och karma, men New Age är ingen religion i religionsvetenskaplig mening...religionen är bara en del i ett större idékomplex".¹⁰

HISTORIK

Det vi idag kallar New Age är något splittrat och mångfasetterat. Hur kommer det sig? Kanske finner man en del av svaret på den frågan om man försöker belysa några av New Age-rörelsens föregångare. Det framkommer då att dagens New Age-rörelse inte bara har en enda ideologisk eller religiös föregångare. Trots att jag under denna rubrik bara valt att behandla två ideologiska föregångare, teosofin och hippierörelsen, tror jag mig veta att listan av sådana vägröjare skulle kunna bli oändlig.

Religiösa rötter

På livsåskådningsinstitutet "Nordis-

historia om kunskap — del 2

ka L'Abris" vill man som sagt inte se New Age som en religion. Ändå uppger man en rad religioner som historiska källor till New Age. Man anser att rörelsen, såsom den ser ut idag, har starka religiösa inslag, och att dessa äldre religiösa föregångare kommer från vitt skilda idétraditioner och kontinenter. Från västvärlden kommer spiritismen. Från Ostasien moneismen, panteismen och tron på reinkarnation. Man anser också att New Age har rötter i afrikanska och indianska traditioner som animism och shamanism. Inslag av dessa religioner har sedan blandats med västvärdens idéer om vetenskap och evolution. Sammanslaget blir det New Age¹¹.

Dessa religioner finns ofta representerade bl a på Café Pan. Jag skall trots det inte djupare undersöka deras historiska samband med New Age. Istället skall jag närmare syna teosofin. Många kristna anser att just teosofin är New Age-rörelsens föregångare. De historiska rötterna går tillbaka till grundandet av teosofiska sällskapet i New York 1875. Dess grundare Helena Blavatsky trodde

på alla religioners gemensamma sanningar och existensen av s k mästare. Hon trodde att dessa kunde ta sig form av andeväsen eller speciellt upplysta människor. Den tredje presidenten för sällskapet, Alice Baily, kom att ta emot ett budskap som spiritistiskt medium av en tibetansk s k vishetsmästare. Baily skrev ned det hon upplevt som en hemlig lära. Det blev i sin tur teosofins s k plan för maktövertagande. Enligt planen var det meningen att sällskapet skulle vara underjordiskt fram till 1975. Sedan skulle man börja bereda vägen för den nya tidsordningen med dess nya kristusgestalt. Hans namn är Maitreya, men i andra uppenbarelser har han haft namn som Messias, Buddha eller Krishna. Enligt de kristna kritikerna är New Age liktydigt med detta sällskap.¹²

Från humanetiskt håll riktar Håkan Blomqvist kritik mot New Age för dess historiska rötter i teosofin. Han hänvisar till Alice Bails bok "From intellect to intuition" skriven 1932, där hon för första gången använder begreppet New Age. I denna nya tid kommer det att råda en annan syn på kunskap, där bland annat meditationen blir en auktoriserad kunskapskälla. I boken "Disciplinship in the New Age" talas det sedan om de sociala och politiska mål för ett maktövertagande som Håkan Blomqvist anser att New Age-rörelsen arbetar i linje med¹³.

New Age-rörelsen avfärdar inte ihopkopplingen med teosofin som en av sina historiska källor. "Teosoferna har alltid intresserat sig för en hel del av det som nu betecknas som New Age". Man säger sig då syfta på den för teosofin karakteristiska tanken att allt är ett, att allt har samma källa. Allt liv är på olika sätt uttryck för samma bakomliggande verklighet. Hela universum är framsprunget ur de inneboende möjligheterna hos detta "absoluta" och "eviga". Det återfinns i alla livsformer. Det är samma

liv som finns i växterna, i djuren, i människorna, till och med i mineralerna, men det uttrycker sig på olika sätt. I Sökaren anser man att denna enhetstanke också kännetecknar New Age. Vidare fastslår man ett teosoferna är "... lite av föregångare till New Age i Sverige".¹⁴

Rötter från hippierörelsen

Det verkar som om New Age-rörelsen också hämtat mycket ideologiskt stoff ur det alternativa i 60-talets motståndskultur. Det finns många likheter mellan New Age och hippierörelsen, om inte annat för att de är lika ideologiskt sammansatta och svårgräpbara.

Dokumentation 2000 från Religionsociologiska Institutet ger följande fem exempel på vad man förmodar är historiska inspirationskällor för New Age. Man anser att New Age har hämtat stoff ur "alternativa rörelser" som freds- och miljö-rörelsen, ur "alternativa andliga rörelser" som teosofin och antroposofin, ur "nya terapiformer", ur "alternativa samhällen" som The Farm i Tennessee och Findhorn i Skottland och ur "alternativ forskning", t ex forskning om ett vidgat medvetande och den holistiska fysiken.¹⁵

Nyckelfigurer inom New Age stödjer tesen om att rörelsen uppkommit ur 60-tals-rörelsen efter det att dess politiska falang brutit samman.¹⁶ New Age har enligt detta synsätt växt fram inom olika alternativrörelser "...feministiska, miljö-aktivistiska, andliga och human potential-rörelser. Också rörelser som sysslar med miljöanpassad teknologi, enkelt levnadsätt, 'världsordning' (world order), 'affärsverksamhet för erfarenhet och nöje' samt rörelsen för alternativ pedagogik." ¹⁷

Inom New Age-rörelsen väjer man således inte för att utnämna hippierörelsen till en av sina föregångare. "Hippierörelsen och flower power-rörelsen hör till föregångarna, liksom indiskt religiöst

och filosofiskt tänkande, så som detta har introducerats i väst". I den andan utnämner man boken "The Greening of America" ("Mot en ny värld" i svensk översättning) av Charles A Reich som en av föregångarna.¹⁸ Som synes verkar man inte syfta på den politiska aspekten av 60-talsradikalismen med dess ibland hårdföra, politiska sekterism, med ma-oister, leninister och marxister. Här är det istället den amerikanska livsstilsinfluerade motståndskulturen som tycks vara i blickpunkten. Det var i Kalifornien som hippierörelsen föddes och det var också där som New Age föddes. Marlyn Ferguson anser att Kalifornien är något av ett laboratorium för nya idéer. Hon hänvisar till J. Needleman, filosofiprofessorn vid San Francisco State University. Han anser att den amerikanska östkustens intellektuella tradition är cynisk till sin karaktär eftersom den är alltför europeiskt färgad. Den amerikanska västkusten bär på en friare tanketradition, den är mer andlig och skiljer inte människan från kosmos.¹⁹

Religionsprofessorn Carl Ruschke anser att New Age är en utveckling av 60-talets hippierörelse till något han liknar vid ett "moget stadium".²⁰ Om så är fallet så måste dess rötter ledas tillbaka till Height-Ashbury i San Francisco och Venice i Los Angeles. Den historiska analysen gör i varje fall norrmannen Nils Björn Kvastad som skrivit en bok om New Age-rörelsen. I Sökaren berättar han hur man kan härleda New Age-rörelsens rötter till undergroundtidningen "The city of San Francisco Oracle". Där betecknade man de tiotusen ungdomar som i januari 1967 drog mot Golden Gate Park med långt hår och skägg som inledningen till det man kallade Vattumannens tidsålder. De var de första människorna i en ny tid och "Height Ashbury" var deras ursprung. Denna kultur var emot grunderna i det moderna industrisamhället, mot teknik, mot karriärhetsen. Politiskt vände man

sig mot Vietnamkriget. Många i motkulturen var även kritiska mot själva den vetenskapliga mentaliteten, mot tron på objektivitet och förnuft. I förnuftets ställe framhölls konsten, i synnerhet musiken och fantasin. Detta kom sedan att manifesteras i Woodstockfestivalen 1969. Inom hippierörelsen fanns också ett intresse för ockultism, parapsykologi och österländsk religion, samt för droger.²¹ Denna motståndskultur hade i sin tur hämtat inspiration från en mängd håll, bl a från djuppsykologin, från romantisk Weltschmerz, från Dada och den klassiska mystikens "eviga visdom". Hippierörelsen kännetecknas också av ett intresse för individens expanderande medvetande. Gestaltterapi, jungiansk psykologi och österländska religioner var också viktiga ingredienser i detta sammanhang.²² Under 70-talet började många kalla denna motkultur för New Age.²³

Det finns dock de som menar att arvet från hippierörelsen inte bara gäller ideologin utan i lika hög grad själva livsstilen. Den amerikanska framtidsforskaren Roger Selbert skriver att den bakomliggande tanken är att "New Agarna" själva skall förändra sig och därmed också världen. Men istället beskriver han en generation människorsom försvinner allt längre in i sig själva och som drunknar i sina egna egon. Det är "...den totala självcentreringen." Det är en "...överterapeutad generation med rötterna i 60-talets protest och flower-power rörelser". Denna generation förkastade auktoriteter och etablerade sanningar. Man gjorde istället sina egna tolkningar av världen. Denna generation är nu den första vars individer har tid och råd att ända upp i medelåldern söka efter sin identitet. En annan viktig komponent från 60-talets livsstil är enligt Selbert dess experimentlusta, med hämningslöst blandade filosofiska pusselbitar: "Peace and love, taoism, kristendom, anarki, rock and roll, buddism, hinduism, karma och

droger och tripper. Yeah!". I dag, när det åter är inne att sätta samman sin verklighet, ser vi 60-tals-generationen trippa vidare. "Drogerna har ersatts med healing, feeling och believing."²⁴

Katarina Gunnarsson

NOTER

- ¹ OBS Kulturkvarten, 1981 2/9.
- ² Tempus Livstil, 1986 11/10.
- ³ Ortmark och Lind, Clic 1991 nr 1, s 28.
- ⁴ Biezais Harald red New Religion, s 210; Symposium i Åbo 1-3 sep 1974, Almqvist och Wiksell.
- ⁵ Ferguson M: Aquarian Conspiracy, s 23 ff.
- ⁶ Appelqvist E: Religionsociologisk Dokumentation 2000, s 2.
- ⁷ Siemsen Wenke: Akrobat, s 16.
- ⁸ Schlink M. Baselia: New Age ur bibelns perspektiv, s 13-14.
- ⁹ Dagen, 1989 6/5, s 18.
- ¹⁰ SM Sökaren, 1988 nr 4-5, s 14-15.
- ¹¹ Dagen, 1989 6/5, s 19.
- ¹² Schlink M. Baselia: New Age ur Bibelns perspektiv, s 7-8.
- ¹³ Blomqvist H: Sökaren, 1989 nr 2, s 33. Ibland låter man kritiska röster komma till tals! Sökaren, 1989 nr 2, s 8.
- ¹⁴ Sökaren, 1985 nr 1, s 2.
- ¹⁵ Appelqvist E: Religionsociologisk Dokumentation 2000, s 3-4.
- ¹⁶ Satin M: Politik för en ny tid, s 18.
- ¹⁷ Satin M: Politik för en ny tid, s 17.
- ¹⁸ SM Sökaren, 1984 nr 9, s 21.
- ¹⁹ Ferguson M: Aquarian conspiracy, s 60-61.
- ²⁰ Tempus, 1986 11/10. Religionsprofessor i Denver USA.
- ²¹ SM Sökaren, 1988 nr 2-6, s 5-6. Kvastads bok heter "En ny tid i Vannmannens tegn?" Solums forlag i Oslo.
- ²² Runeby N: Från Aten till Los Angeles - Idéhistoriska miljöer, s 184; huvudredaktör Ronny Ambjörnson.
- ²³ SM Sökaren, 1988 nr 2-6, s 5.
- ²⁴ Ortmark och Lind, Clic nr 1, s 28. Roger Selbert är framtidsforskare i Los Angeles.